

Deadweight Loss of Taxation

کاهش در تولید و به دنبال آن مصرف و آسیب به کارایی اقتصادی به دلیل اعمال مالیات را زیان مرده مالیاتی می‌گویند که نتیجه آن کاهش رفاه افراد مالیات‌دهنده (مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان) خواهد بود. به بیان دیگر، هزینه رفاهی ناشی از اخلاقی که اعمال مالیات در رفاه اقتصادی جامعه ایجاد می‌کند، زیان مرده مالیاتی است. این مفهوم در ادبیات اقتصادی با عنوان «اضافه بار مالیاتی» (Excess Burden of Tax) نیز مطرح شده است (Auerbach and Hines, 2002). درحقیقت به این دلیل اضافه‌بار مالیات نامیده می‌شود که پس از منظور کردن انتقال بار مالیات، که به وسیله تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان در بازار پرداخت می‌شود و دولت این بار را دریافت می‌کند، هنوز مقداری کاهش رفاه یا بار مالیاتی باقی می‌ماند که بر عهده مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان است ولی منافی از آن نصیب دولت یا گروه دیگری در جامعه نمی‌شود. این کاهش رفاه نتیجه جابه‌جایی نامناسب منابع است که به هدر می‌رود و نشان از ناکارایی منابع در تولید و مصرف است (پژویان، ۱۳۸۴).

زمانی که بر اساس قوانین مالیاتی، مالیات بر بازار کالایی اعمال می‌شود، از یک سو درآمد مالیاتی برای دولت به دست می‌آید که جنبه مثبت این مالیات است؛ اما از سوی دیگر به دلیل تأثیر در رفتار عوامل اقتصادی آن بازار، رفاه ایشان کاهش می‌یابد و درآمد مالیاتی به دست آمده دولت نمی‌تواند کاهش رفاه بازار مشمول مالیات را جبران کند و زیان مرده نتیجه اعمال مالیات است (Feldstein, 1990: 37). بررسی این موضوع در شرایطی در نظر گرفته می‌شود که بازارها رقابتی و کارایی اقتصادی در بازار برقرار باشد که با تعاریف اقتصادی، رفاه در شرایط بهینه است. برای نمونه، زمانی که مالیات در بازار کالا یا خدمتی اعمال می‌شود، به دلیل افزایش قیمت مصرف‌کنندگان از کالای مشمول مالیات کمتر خریداری کرده و رفاهی را که باید در شرایط بدون مالیات

از میزان مصرف کالا به دست می‌آوردند از دست خواهند داد. در سمت تولیدکنندگان بازار نیز به کارگیری عوامل تولید به دلیل تولید کمتر، کاهش یافته است. بنابراین، بخشی از عوامل تولید در تولید بازار مشمول مالیات یا از تولید کنار رفته یا به تولید کالا یا خدمت دیگری مشغول شده‌اند که در صورت نبود مالیات در آن کارا نبوده‌اند. نتیجه کاهش رفاه در بازار به دلیل بروز ناکارایی خواهد بود که با درآمد حاصل از جمع‌آوری مالیات توسط دولت جبران نمی‌شود (Gruber, 2012: 593). میزان این زیان مرده به نوع کالاها و خدمات از منظر ضروری بودن و همچنین تکنیک تولید آن‌ها (که در کشش‌های قیمتی تقاضا و عرضه نمود می‌یابد) بستگی دارد. برای تحلیل اعمال مالیات‌ها و آثار رفاهی نهایی ناشی از آن باید در هر بازار (کالا، خدمت، نیروی کار و مانند آن)، زیان مرده مالیاتی در نظر گرفته شود (Feldstein, 2008: 11). با استفاده از یک چارچوب تعادل عمومی نیز می‌توان به برآورد زیان مرده ناشی از مالیات پرداخت. چارچوب تعادل عمومی با لحاظ تعاملات پایه‌های اصلی مالیاتی می‌تواند به تجزیه زیان مرده مالیات به زیان‌های ناشی از تحلیل (کوچک‌تر شدن) هر پایه مالیاتی بپردازد (Sorensen, 2014).

کتاب‌شناسی

- پژویان، جمشید (۱۳۸۴). *اقتصاد بخش عمومی (مالیات‌ها)*، تهران: دانشگاه تربیت مدرس، پژوهشکده اقتصاد.
- Auerbach, A. J., & Hines Jr, J. R. (2002). "Taxation and economic efficiency", *In Handbook of public economics*, 3: 1347-1421.
- Feldstein, M. (1990). "Tax avoidance and the deadweight loss of the income tax (No. w0005)", *National Bureau of Economic Research*.
- Feldstein, M. S. (2008). "Effects of taxes on economic behavior (No. w13745)", *National Bureau of Economic Research*.
- Gruber, J. (2012). *Public Finance and Public Policy*, Macmillan.
- Sorensen, P. B. (2014). "Measuring the deadweight loss from taxation in a small open economy: A general method with an application to Sweden", *Journal of Public Economics*, 117: 110-124.

مهنوش عبدالله‌میلانی

عضو هیئت‌علمی گروه اقتصاد نظری، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبائی

سلاله توسلی

دانشجوی دکتری دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبائی

